

ЗАГАЛЬНА ШКОЛА

УДК 37.035:172.15):374

КУЗЬМІНА Олена

докт. пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
вулиця Г.Батюка, 19, м. Слов'янськ, 84116
E-mail: kov35@ukr.net

ВЕРЕЩАГА Тетяна

магістр, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
вулиця Г.Батюка, 19, м. Слов'янськ, 84116
E-mail: vtania95@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано проблему патріотичного виховання, розкривається значимість формування національної свідомості, любові до своєї країни в закладах позашкільної освіти. В сучасній Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді являється основною складовою розвитку нашої держави, великого майбутнього українського народу. Поступова втрата традиційної патріотичної свідомості призвела до деформації у вихованні підростаючого покоління українців. Почуття патріотизму багатогранно за змістом. Це і любов до рідних місць, і гордість за свій народ, і відчуття своєї нерозривності з навколишнім світом, і бажання зберігати і примножувати багатство своєї країни. На даний момент прийнята «Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» України. Концепція стверджує патріотизм як важливу соціальну основу духовної єдності суспільства, зміцнення його державності. У пошуках вирішення цього питання виникає потреба розгляду вже існуючих та впровадження нових методів патріотичного виховання в позашкільній освіті. У завданні кожного вихователя є необхідність вдосконалення змісту, методів і технологій патріотичного виховання в школі і поза школою, прагненням створити єдиний простір національно-патріотичного виховання, що поєднує формальну і неформальну освіту, просвітництво і стимулювання соціальної активності дітей, що орієнтує цю діяльність на соціально-моральні орієнтири. Позашкільна освіта найбільш ефективна у створенні позитивної мотивації, адже без неї не можна дійти до бажаного результату ні в одній справі.

Різноманітні методи позашкільної роботи дозволять дітям різнобічно дізнатися про долю своєї Батьківщини.

Ключові слова: патріотичне виховання, Україна, позашкільна освіта, патріотизм, Батьківщина, держава.

© Кузьміна О., Верещага Т., 2019

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема патріотизму в наш час – це одна з найактуальніших і серйозних проблем людства. Особливу гостроту вона набуває у зв'язку з соціально-економічними змінами в державі призвели до критзових явищ у суспільстві. У свідомості людей стали проявлятися негативізм, жорстокість, безідейність, цинізм, агресивність, слово «патріотизм» використовується в іронічному сенсі. Вчені переконані, що у душах людей відбувається справжня криза. Патріотичне виховання охоплює всі сфери суспільного життя нашої країни, але найпріоритетніші ланки – освітня та виховна. Це вимагає підсилення патріотичного виховання молоді в системі освіти.

Саме заклади позашкільної освіти активно реалізують завдання національного виховання, здійснюють управлінський та науково-методичний супровід діяльності педагогів щодо формування патріотичної свідомості, громадянського світогляду, толерантності, особистості, яка захистить суверенність, цілісність України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальних проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблема національно-патріотичного виховання в різні часи займалися: О. Довженко, О. Губко, П. Кононенко, К. Косарева, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, І. Франко, Т. Шевченко. Важливий внесок у теорію патріотичного виховання в позашкільній освіті внесли: В. Кузьменко, В. Кривіша, С. Русова.

Формулювання цілей статті. Мета полягає в розкритті особливостей організації національно-патріотичного виховання дітей у позашкільних закладах освіти засобами декоративно-прикладного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Проблема патріотичного виховання підростаючого покоління набуває сьогодні особливого значення. Динамічний розвиток України, розбудова в країні громадянського суспільства залежить від відповідальних людей, які люблять свою Батьківщину, піклуються про неї, здатних відстоювати її інтереси.

Патріотизм – це позиція вірності своїй державі, гордості за її минуле і сьогодення, єдності з її народом, прагнення захищати її інтереси. Патріотизм включає почуття гордості за свою Батьківщину, тобто край, місто або сільську місцевість, де громадянин народився і виріс, активну громадянську позицію, готовність до захисту Батьківщини.

Патріотизм є однією з найбільш яскравих рис українського характеру. Українському патріотизму притаманні свої особливості. Насамперед, це висока гуманістична направленість української патріотичної ідеї, терпимість, соборність, схильність і потреба до колективного життя, особливі почуття до рідної землі.

Патріотичне виховання школярів в закладах позашкільної освіти має будуватися з огляду на вікові особливості дітей. Період молодшого шкільного

віку за своїми психологічними характеристиками найбільш сприятливий для виховання патріотизму, так як молодший школяр відповідає довірою дорослому, йому властиве копіювання, чуйність, щирість почуттів. Емоційний компонент є провідним в цьому віці. Знання, враження, пережиті в дитинстві, залишаються з людиною на все життя. Чим повніше, глибше, змістовніше будуть знання учнів про рідний край і його відомих людей, тим більш дієвими виявляться вони в вихованні любові до рідної природи і землі, повазі до традицій свого народу. Тому, з малих років необхідно формувати уявлення про місце і роль нашої країни в світі [4] Одним з найважливіших завдань в роботі з молодшими школярами є виховання почуття любові до Батьківщини і поваги до її історії і культури, формування у дитини почуття власної гідності, прищеплення їй позитивних якостей.

Великі можливості для виховання патріотизму змалку дає позашкільна освіта, яка являє собою сукупність різних видів діяльності і володіє широкими можливостями виховного впливу. Навчити дітей любити Батьківщину в період випробувань, «переживати» всі тяготи разом з країною, вірити в неї, працювати в ім'я процвітання рідної землі – головне завдання всіх педагогів і батьків. Велика українська культура, багата подіями історія серйозна основа для виховання патріотизму. Виховання любові до Батьківщини починається з любові до своєї родини, її обрядів і цінностей, вулиці, друзів, міста. Важливим є не тільки виховання поваги до традицій та історії свого краю в минулому, а й причетності до його сьогоденних проблем. Отже, постійне перебування дітей під впливом матеріальної й духовної культури рідного народу, необхідне для становлення індивідуальності патріота [2].

Роль вчителя в патріотичному вихованні школярів, а значить і в становленні майбутнього країни і краю важко переоцінити. Саме педагогу під силу виховувати особистість, громадянина і патріота, включаючи їх в діяльність по перетворенню навколишньої соціальної дійсності. Це можливо за умови високого рівня професіоналізму, активності і впевненості у важливості діяльності по патріотичному вихованню школярів.

Національно-патріотичне виховання в закладах позашкільної освіти може стати одним з головних в процесі формування громадянина-патріота [3]. Адже, перед позашкільними закладами перш за все ставляться виховні завдання. Робота з національно-патріотичного виховання у позашкільних закладах освіти повинна починатися з формування почуття любові до рідної землі, поважливого ставлення до історії та традицій нації, країни які проявляються в сім'ї, садочку або школі. В процесі цікавої, творчої діяльності для дитини можна розкрити найкращі сторони матеріальної та духовної культури України, що приведе її до самопізнання та самоусвідомлення.

Наказом Міністерства та науки України було затверджено «Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді» [1]. За цією Концепцією патріотичне виховання в закладах позашкільної освіти повинно бути направлено на:

-утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

- виховання поваги до Конституції, Законів України, державної символіки;

- культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;

- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

Організація вільного часу на засаді зацікавленості, різноманітність позашкільних освітніх програм дозволяють не тільки вирішувати ці питання, але й надають можливість знаходити нові ланки виховання громадянина-патріота. Декоративно-прикладне мистецтво виступає соціальним здобутком кожної нації, адже в ньому можна знайти відображення світогляду, традицій, моральних та художніх цінностей, історій країни та народу в цілому. Україна – не виключення, будь-яке українське ремесло бере свій початок від того самого коріння, що й самі українці. Ужиткове мистецтво поєднує в собі практичну та естетичну функції, стає прикладом матеріальної й духовної культури нації, яке так необхідне для повного розкриття і розвитку природних здібностей молоді, її творчості, ініціативності, індивідуальності, формування духовного світу, індивідуальної життєвої позиції, почуттів обов'язку, відданості і працелюбності.

Тому гуртки декоративно-прикладного мистецтва мають велике значення для формування патріотичної свідомості.

Робота гуртків дитячої та юнацької творчості тісно пов'язана з українським мистецтвом, народними промислами і ремеслами: витинанки, розписи, писанкарство, вишивки, гончарство та ін. Гуртки розвивають інтереси, допитливість, творчі здібності, специфічні навички, підвищують пізнавальну активність дітей.

Метою діяльності подібних гуртків являється формування компетентностей особистості засобами народної творчості. Основні завдання гуртків полягають в пізнанні народної творчості, виготовленні різноманітних виробів своїми руками, формуванні творчих здібностей, естетичного смаку,

вихованні дбайливого ставлення до народних звичаїв і традицій. На заняттях у гуртках учні знайомляться з українською культурою, історією народної творчості, відкривають для себе традиційні українські промисли. Таким чином розширюються знання з історії, народознавства, культурології, краєзнавства, реалізується національно-патріотичний компонент навчального процесу. Як показує аналіз роботи подібних гуртків, занурюючись у світ народної творчості, діти починають проявляти інтерес і до інших видів української культури. Тому педагоги безпосередньо впливаючи на емоції дітей плекають їх національно-патріотичні почуття.

Під час роботи на заняттях важливе місце займає художній образ і сюжет, який дитина продумає, хоче передати оточуючим. Такими образами може виступати народна казка, пісня, вірші видатних українських авторів, мультфільм. Усвідомивши сенс українських витворів, їх визнання у всьому світі, спонукатимуть до почуття першої гордості за рідну землю, за свій народ. Виготовлені роботи, наприклад аплікації, вишиванки, можуть відображати історію нашої нації, її визвольний рух минулих років та сучасних захисників рідного краю.

Під час виготовлення виробів з квітів, слід звернути увагу на рослини українських земель. Для цього можна виготовити вінок. Викладач гуртка повинен донести вихованцям, що це не тільки прикраса, а перш за все, вінок – це найдавніший український символ, важлива складова нашої культури.

На заняттях з вишивання треба розповісти учням про особливі візерунки і поєднання кольорів на прикладі вишивок різних куточків України, традиції оздоблення рушників та одягу українців. Опановуючи техніки вишивання, учні засвоюють моральні цінності українців, залучаються до обрядовості, починають дивитись на світ крізь призму уподобань свого народу. Починати роботу патріотичного виховання засобами рукоділля краще з молодшого шкільного віку.

Важливим засобом для формування національної свідомості виступає танцювальне мистецтво. В процесі навчання українського танцю зосереджується увага на індивідуальності дитини як найбільшій цінності, враховуються її потенційні можливості. Забезпечується розвиток індивідуальних творчих здібностей, виховання орієнтується на вищі морально-духовні норми нації, формується повага до культури, мистецтва, вірувань інших народів, здатність сприймати українську культуру як невід'ємну частину загальнолюдської. Крім того залучення дітей до народного танцю розвиває відкритість, толерантність, ціннісне ставлення до національних ідей рідного народу, передбачає рівноправність всіх учасників танцювального колективу у процесі спілкування.

Робота з національно-патріотичного виховання повинна проводитись на заняттях будь-яких гуртків. Але при цьому слід звертати увагу на системність і багатогранність знань викладача. Під час занять краще організувати роботу у групах різного віку. Це надасть змогу меншим відчувати свою важливість у спільній творчості, а старшим – відчувати себе відповідальними та досвідченими, сприятиме до згуртування, єдності колективу.

Педагог повинен створити тісний зв'язок теорії з практикою, знайти форми і методи відповідно природі дитини. Необхідно приділити увагу підвищенню професійного рівня педагогічних кадрів. Методична робота сприяє збагаченню знань та умінь педагогів, посилює їхню мотивацію до патріотичної діяльності, закликає до науково-дослідницької, експериментальної діяльності з метою розробки нових технологій національно-патріотичного виховання дітей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Позашкільна освіта є одним з основних складових системи виховання та розвитку національно-патріотичних почуттів у молодого покоління. Крім гуртків, важливу роль відіграє участь в обласних, міських, районних заходах з метою утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей народу. Активізація діяльності творчих об'єднань, фольклорних колективів, підтримка професійної та самодіяльної творчості вихованців займають важливе місце серед шляхів реалізації національно-патріотичного виховання. Діяльність закладів позашкільної освіти активно залучає підростаюче покоління до вивчення традицій, обрядів, культури, історії свого народу, розкриває краші здобутки, національну культурну і духовну спадщини, забезпечує участь дітей у всеукраїнських заходах національно-патріотичного спрямування.

У закладах позашкільної освіти створюються особистісно-орієнтовані системи національно-патріотичного виховання, впроваджуються сучасні інноваційні технології становлення учня як громадянина-патріота, готового виявляти національну гідність, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, наслідувати приклади самовідданого служіння Батьківщині, героїв Небесної сотні, захисників України. Важливо, щоб кожен позашкільний освітній заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Таким чином, активне занурення дітей до народної творчої діяльності, вдосконалення їх освітнього процесу, спрямованого на виховання патріотизму молоді, сприятиме не лише особистісному розвитку дитини, а й значно розширить можливості та перспективи виховання патріотизму у підростаючого покоління. Кожне заняття, кожний виховний захід - новий крок в пізнанні дитиною не лише свого народу, своєї країни, але й себе самої як частини України. І насамперед, від дорослих залежить яким буде цей крок, бо патріотизм дитини неможливий без патріотизму дорослих, що її виховують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Патріотичне виховання дітей та молоді. *Позашкільня*, 2011. №10. С. 9-16.
2. Захаренко С., Коваленко О. Формування громадянина-патріота у педагогічній системі. *Рідна школа*, 2013. № 6. С. 36-40.

3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. №641. URL: <http://uon.cg.gov.ua/index.php?id=12515&tp=1&pg=>
4. Киричок В. А. Патріотичне виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. *Класний керівник*, 2011. № 9/10. С. 47.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2019.

КУЗЬМИНА Елена

док. пед. наук, професор, заведуючий кафедрой педагогики ДВНЗ «Донбасский государственный педагогический университет»,

улица Г.Батюка, 19, г. Славянск, 84116

E-mail: kov35@ukr.net

ВЕРЕЩАГА Татьяна

магистр, ДВНЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

улица Г.Батюка, 19, г. Славянск, 84116

E-mail: vtania95@ukr.net

НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВНЕШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В статье обоснована проблема патриотического воспитания, раскрывается значимость формирования национального сознания, любви к своей стране в учреждениях внешкольного образования. В современной Украине национально-патриотическое воспитание детей и молодежи является основной составляющей развития нашего государства, большого будущего украинского народа. Постепенная потеря традиционной патриотического сознания привела к деформации в воспитании подрастающего поколения украинцев. Чувство патриотизма многогранно по содержанию. Это и любовь к родным местам, и гордость за свой народ, и ощущение своей неразрывности с окружающим миром, и желание сохранять и приумножать богатство своей страны. государственности. В поисках решения этого вопроса возникает потребность рассмотрения уже действующих и внедрение новых методов патриотического воспитания в внешкольном образовании. В задании каждого воспитателя необходимость совершенствования содержания, методов и технологий патриотического воспитания в школе и вне школы, стремлением создать единое пространство национально-патриотического воспитания, сочетающий формальное и неформальное образование, просвещение и стимулирование социальной активности детей, ориентирует эту деятельность на социально нравственные ориентиры. Внешкольное образование наиболее эффективно в создании положительной мотивации, ведь без нее нельзя прийти до желаемого результата ни в одном деле. Различные методы внешкольной работы позволят детям разносторонне узнать о судьбе своей Родины.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, Украина, внешкольное образование, патриотизм, Родина, государство.

KUZ'MINA Olena

Head of the Chair of Pedagogy, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor SHEI "Donbas State Pedagogical University",
General Batyuk Str., 19, Slovyansk, Ukraine, 84116
E-mail : kov35@ukr.net

VERESHCHANA Tetiana

student of the first year of the faculty of humanities and economic education of the Donbass State Pedagogical University
General Batyuk Str., 19, Slovyansk, Ukraine, 84116
E-mail: vtania95@ukr.net

NATIONAL-PATRIOTIC UPBRINGING AT INSTITUTIONS OF EXTRACURRICULAR EDUCATION

Summary. The article substantiates the problem of patriotic education, reveals the importance of the formation of national consciousness, love for the country at institutions of extracurricular education. In modern Ukraine, national-patriotic upbringing of children and young people is the main component of the development of our state, the great future of the Ukrainian people.

Keywords: patriotic education, Ukraine, extracurricular education, patriotism, homeland, state.

Abstract. Introduction. The gradual loss of traditional patriotic consciousness has led to a deformation in the upbringing of the younger generation of Ukrainians. The feeling of patriotism is multifaceted in its content.

Analysis of publications. In the article, the author analyzes general psychological and pedagogical frameworks of information and communication technologies using in the works of Ukrainian scientists: Bekh I., Zakharenko S., Kovalenko O., Kyrychok .

Purpose. Extracurricular education is the most effective in creating positive motivation, because without that it is impossible to achieve the desired result in any case. A variety of extracurricular methods will allow children to learn about the fate of their Motherland.

Results. It is love for their native places, and pride for their people, a sense of their continuity with the outside world, and a desire to preserve and increase the wealth of their country. At present, the "Concept of National-Patriotic Education of Children and Young People" of Ukraine has been adopted. The concept affirms patriotism as an important social basis for the spiritual unity of society, for strengthening its statehood. In order to find solutions to this issue there is a need to consider already effective and introduce new methods of patriotic education in extracurricular education. The task of each educator is the need to improve the content, methods and technologies of patriotic upbringing at school and out of school, the desire to create a unified space of national-patriotic upbringing that combines formal and informal education, enlightenment and stimulation of the activities to social-moral guidelines.

Conclusion. Extracurricular education is the most effective in creating positive motivation, because without that it is impossible to achieve the desired result in any case. A variety of extracurricular methods will allow children to learn about the fate of their Motherland.

REFERENCES

1. Bekh I. Patriotychne vykhovannja ditej ta molodi. *Pozashkillja*, 2011. #10. S. 9-16. (ukr).
2. Zakharenko S., Kovalenko O. Formuvannja ghromadjanyna-patriota u pedagoghichnij systemi. *Ridna shkola*, 2013. # 6. S. 36-40. (ukr).
3. Koncepcija nacionaljno-patriotychnogho vykhovannja ditej ta molodi [Concept of national patriotic education of children and youth], zatverdzhena nakazom Ministerstva osviti i nauky Ukrainy vid 16.06.2015 r. #641 (ukr).
4. Kyrychok V. A. Patriotychne vykhovannja molodshykh shkoljariv u pozaurochnij dijalnosti. *Klasnyj kerivnyk*, 2011. # 9/10. S. 47. (ukr).

(англійською переклала В. Слабоуз – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДДПУ)

УДК 37.016

ШАЛАШНА Наталія

доцент, канд.іст.н., доцент кафедри культурології, естетики та історії, ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”

вул. Г. Батюка, 19, м. Слов’янськ, Донецька обл., Україна, 84116

E-mail: cult.ddpu@gmail.com

ПРОСКУНІН Володимир

доцент, канд.пед.н., доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”

вул. Г. Батюка, 19, м. Слов’янськ, Донецька обл., Україна, 84116

E-mail: cult.ddpu@gmail.com

ВПЛИВ СПЕЦИФІКИ РЕГІОНАЛЬНОГО ВАРІАНТУ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ’ЯТІ НА ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

Анотація. Головним результатом сучасної історичної освіти є здатність індивідуума розуміти власну роль як творця історії. Цьому найкраще сприяє дослідження історії рідного краю в процесі краєзнавчої роботи. Можна припустити, що регіональний рівень історичної пам’яті значною мірою впливає на результати шкільного краєзнавства. Тому необхідно враховувати специфіку регіонального варіанту історичної пам’яті під час розробки змісту шкільної краєзнавчої роботи.

Складові частини сформульованої проблеми неодноразово досліджувались науковцями, зокрема, феномен історичної пам’яті вивчали П. Рикьор, П. Нора, Л. Нагорна, О. Любовець, В. Солдатенко, В. Масненко та ін.

© Шалашна Н., Проскунін В., 2019